

MONGOLII

La inceputul secolului al XII-lea de pe teritoriile Asiei Centrale se dezlantuie salbaticii nomazi mongoli care jefuiesc China, Orientul Apropiat si Europa. Sub indrumarea conducatorului Gingis-han infiinteaza cel mai mare imperiu din istoria universala.

Inca de la inceputul antichitatii si chiar si in evul mediu pentru civilizatiile sedentare, practicand apicultura, popoarele nomade, care aveau ca activitate principala pastoritii si fiind astfel in cautarea de noi pasuni, reprezentau un pericol permanent. Au ajuns de pe campurile rusesti pana in Ungaria, in Arabia si in Africa de Nord pe camile, iar de pe stepele euroasiatice calare.

Datorita modului lor de viata au devenit calareti excelenti, si cu mobilitatea lor au devenit dusmani temuti pentru armatele lente, greoaie ale popoarelor stabilite in Europa sau in Asia. Cu toate ca in legaturile dintre diferitele culturi si in comert au existat lungi perioade pasnice, deseori au aparut conflicte, viata nomada intarind caracterul razboinic al unui popor, pentru care granarele pline ale oraselor bogate ale Asiei centrale reprezentau o ispita.

Partii care atacau legiunile romane, arabii razboinici care navaleau din desert si luptau in numele Islamului si celelalte popoare nomade au avut o influenta mare asupra mersului istoriei. In jefuirea oraselor si in cucerirea unor teritorii tot mai mari, cei mai de temut dintre toti nomazii s-au dovedit a fi mongolii. Traiau din cresterea oilor, caprelor si a cailor pe partea de nord a actualei Mongolii.

Din valorificarea animalelor obtineau carne, lana, piei, iar din prelucrarea laptelui obtineau branza si cascaval. Bautura nationala a devenit kumis-ul, laptele de cal fermentat. Pasla obtinuta din lana acoperea iurtele - corturi circulare susfinute de barne de lemn. Se organizau in ginti si in triburi, nobilii alegeau hanul conducatorul. Aceasta situatie a fost schimbata de Temdjin, fiul unui cap de ginte, al carui tata fusese ucis inca in copilaria lui Temdjin.

Tineretea vitrega i-a format un caracter darz si nemilos. Pe rand s-a rafuit cu toti rivalii, a unit triburile, cu o mana forte a reorganizat societatea mongola, bazandu-se pe o armata puternica, disciplinata si devotata pana la fanaticism, cu ajutorul careia si-a consolidat puterea. In 1206 si-a luat numele de Gingis-han, adica "stapanul lumii".

Foc si sabie

In urmatoorii 20 de ani a dovedit ca isi merita numele. A ocupat China de Nord si a jefuit capitala, Beijingul. Principatele aflate spre vest le-a contopit in Imperiul Mongol in plina

expansiune. Expeditiile de cercetare au trecut si peste Muntii Caucaz, si au nimicit fortele rusesti trimise impotriva lor. Apoi au urmat cele mai spectaculoase campanii ale lui Gingis-han. Dupa ce armatele lui au jefuit renumitele centre comerciale Buhara si Samarkand, au distrus Horezm-ul, macelarind locuitorii pe subcontinentul Indian au avansat pana la raul Indus. In urma prapadului mongol unele teritorii si-au revenit doar dupa mai multe secole.

Mostenirea lasata de Gingis-han

In 1224 Gingis-han a fost rechemat din India pentru inabusirea unei rascoale din Mongolia, dar a murit in 1227 si astfel nu au mai avut loc noi campanii cuceritoare. A lasat in urma lui un imperiu imens cu o administratie bine organizata, si o legislatie stabila. Functionarii erau alesi fara discriminare nationala sau religioasa, consolidand astfel o dominatie mongola multiseculara.

Marele Han a lasat ca mostenire si un sistem de comunicatii organizat pe statii postale teritoriale cu legaturi regulate intre ele. Lupte pentru succesiune Ogodai, fiul si succesorul lui Gingis-han a mai largit imperiul. A stabilit capitala la Karakum si a terminat ocuparea Chinei de Nord. A infrant rezistenta principatelor rusesti si a avansat continuu spre apus, conducatorii lui de osti invingand armatele poloneze si germane, avansand adanc in Europa.

In 1241 a nimicit oastea maghiara a regelui Bela al IV-lea, pradand Ungaria. Europa de vest a scapat de jaf datorita mortii neasteptate a lui Ogodai. La aflarea vestii mortii sale oastea mongola s-a retras. A urmat o perioada lunga in care n-a dominat mare Han, si iarasi Occidentul a avut noroc prin faptul ca urmasul lui Ogodai, Menghu si-a orientat atentia spre teritoriile chineze si persane.

In 1258 Huleghu, fratele lui Menghu, a ocupat Califatului Abbasida si a jefuit Bagdadul. Atunci Imperiul Mongol si-a atins limita occidentala, deoarece ocuparea Siriei a fost oprita de sultanii mameluci ai Egiptului. In acest timp Menghu a ocupat China de Sud, ocupatie incheiata de fratele si succesorul lui, Kubilai-han, dupa moartea lui Menghu in 1259.

Dupa aceasta perioada marele imperiu mongol a inceput sa se divida in mai multe hanate man, independente. Kubilai, ca mare han, a mai recuperat ceva din puterea de odinioara, dar a exercitat-o doar in China, unde dinastia luan infiintata de el a domnit aproape o suta de ani - pana in 1368.

Huleghu a devenit renumit prin infiintarea dinastiei Ilhanida sub dominatia careia a inflorit cultura persana, si pe alte teritorii s-au format state mongole puternice, ca de exemplu Hoarda de Aur care se intindea din sudul Rusiei prin Siberia occidentala pana in Asia Centrala (cuvantul "hoarda" initial insemna loc de stationare, loc de tabara).

Emirul turco-tatar al Samarkandului a devenit Timur la sfarsitul secolului al XIV-lea, care in afara de ravagiile inspaimantatoare n-a lasat alta mostenire.

Din hanatele mari numai "Hoarda de Aur" exista si in secolul al XV-lea. Descendentul lui Timur, Babur, infiinteaza dinastia Mongolilor in 1526 in India, dinastie care a avut o viata lunga. Micile principate au avut un rol in istorie pana la inceputul secolului al XX-lea.

Legaturile est-vest

Cu toate distrugerile inimaginabile, cuceririle inongole au avut si unele efecte pozitive - in special asupra Europei. Existenta imensului imperiu Eurasian crea posibilitatea calatoriilor in siguranta, fapt ce a permis dezvoltarea legaturilor est-vest. Spre sfarsitul sec. al XIII-lea Marco Polo, cel mai vestit calator al evului mediu si-a efectuat calatoriile pe teritoriile mongole, si a activat si in slujba lui Kubilai-han. Prin calatoriile lui Marco Polo si ale altor calatori au patruns in Europa marfuri si idei de importanta vitala din punct de vedere al dezvoltarii civilizatiei.

Cu disparitia imperiului mongol legaturile est-vest au regresat. Pana in secolul al XV-lea, epoca marilor descoperiri geografice, n-au existat schimburi comerciale importante.

DATE IMPORTANTE:

- 1167 Sefului de trib mongol Isughei i se naste un urmas pe nume Temudyin.
- 1202-1204 Temijdin invinge triburile rivale, triburile vecine Merkit si Naiman ajung sub dominatia lui.
- 1206 Adunarea conducatorilor de ginti si triburi il aleg pe Temujdin mare han sub numele de Gingis-han. Incep campaniile de cucerire.
- 1209 Prin cucerirea regatului Hsi-Hsio, China devine tinta atacurilor urmatoare.
- 1211-1214 Campaniile de cucerire purtate impotriva dinastiei Cin din China de Nord.
- 1219-1225 Cucerirea sultanatului Horezm.
- 1227 Moartea lui Ginghis-han.
- 1229-1241 Ogodei este ales mare han, iar Ciagatai si Tolui, ceilalti doi fii ai lui Gingis-han vor deveni conducatorii unor teritorii cucerite (ulusi). Intaiul nascut, Djoci, a murit inca in timpul vietii tatalui sau.
- 1234 China de Nord ajunge sub dominatie mongola.
- 1237-1240 Mongodi cuceresc Rusia cu exceptia Novgorodului.
- 1241 Campanie tatarasca in Regatul Moghiar.
- 1242 La vestea mortii lui Ogodei, oastea mongola paraseste teritoriul Ungariei si se intoarce in Orient.
- 1251-1259 Domnia marelui han Menghu.
- 1258 Huleghu cucereste Bagdadul.
- 1260 Mongolii ocupa Damascul, dar la Aint-Djalut sunt infranfi de egipteni.
- 1260-1294 Domnia marelui han Kubilai.
- 1276 In China de Sud cade prizonier ultimul imparat din dinastia Sung. Kubilai-han unifica China si fondeaza dinastia luan.

- 1284 Mongolii sunt gata pentru invadarea Japoniei, dar o furtuna le distruge flota.
- 1368 Sfarsitul dominatiei dinastiei Iuan.
- 1370-1405 Timur se declara mare han. Cucereste Persia, Hoarda de Aur si invadeaza Delhi-ul, dar dupa moartea sa imperiul se destrama.
- 1502 Destramarea Hoardei de Aur.
- 1526-1857 Babur fondeaza in India imparatia Marilor Moguli.
- 1920 Desfiintarea ultimului hanat in Buhara. Teritoriul intra in Imperiul Sovietic.